

deres tro, håb og forventninger ikke vidner om det store livskendskab. Til den pessimistiske visdom hører nu engang, at ethvert ideal kan overvurderes, fejltolkes og/eller misbruges.

For de fleste af os er den slags slutord næsten ikke til at holde ud, og derfor er der brug for varig modvægt.

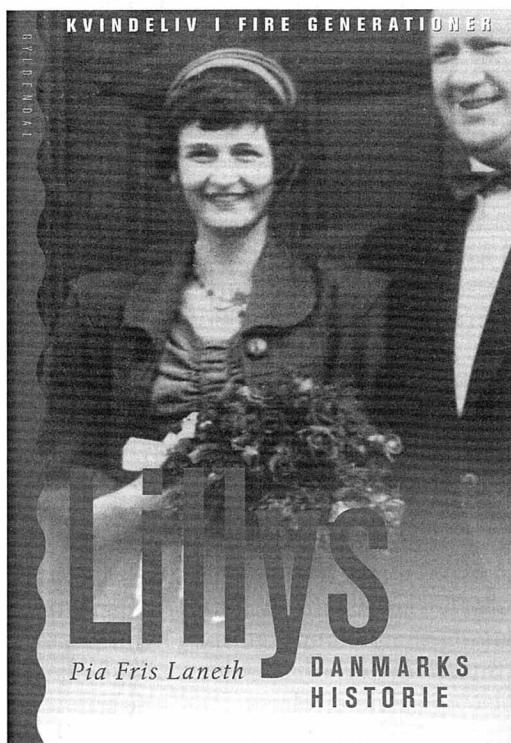
Den kommer fra idealernes forsvarer. Hun og han vil med rette henvise til, at idealer og troen på fremskridt både kan

give anledning til bebrejdelse og taknemmelighed; men at det til enhver tid kommer an på at tage ved lære af de gode eksempler. Det kan næsten ikke siges tit nok. Hvordan det bedst kan lade sig gøre skal der ikke spekuleres i her. Også det viser sig jo med fremskridtet.

Per Betzonich-Wilken er dr.phil. i filosofi, docent og censor inden for social- og sundhedssektoren i Danmark og Tyskland.

PAYBACK TIME

Om Lillys og vores andres danmarkshistorie

Pia Fris Laneth:

Lillys Danmarkshistorie.

Kvindeliv i fire generationer.

640 s. ill., 349,00 kr.

Gyldendal.

Morten Thing anmelder:

Pia Fris Laneth kom til verden i en arbejderfamilje. Hun fik siden en akademisk uddannelse og brød med alle anvisninger i hendes sociale drejebog. Som så mange andre, der kom med sociale erfaringer 'udefra' ind i dannelsens elite, følte hun kultursammenstødet som et personligt og moralsk krav om at nyttiggøre sig på en måde som viste, at hun ikke havde glemt, hvorfra hun kom. It's pay-back time.

Et sted, hvor det virkelig havde bevæget sig i hendes liv, var i kvinders muligheder. Hun begyndte at interviewe kvinderne i sin familie om deres erfaringer. Gennem interviews med moren og hendes generations kvinder udvidede perspektivet sig bagud med én til to generationer. Her over årene samlede hun sig dele af en fortælling om kvinders liv i sin egen familie. Med sin uddannelse indenfor politisk videnskab som baggrund besluttede hun sig for at *fortælle denne historie tilbage* til sin familjes kvinder, men forøget med indtil flere mere almene lag af historisk fortælling, så den lille historie og den store historie kunne interferere og danne nye mønstre. Lilly, Pia Fris Laneths mor, fik ikke læst

historien. Hun var død, inden den nåede så langt som til boghandlerdisken. Vi andre kan nu læse den, og Lilly ville sikkert have været både stolt og glad, og vi andre er glade for, at den blev færdig og kan læses af os. For det er blevet en rigtig vellykket bog.

Bogen bevæger sig i tid henover fire generationer af kvindeliv. Vi starter i 1860-erne og bevæger os næsten 150 år frem til nutiden. Der er tale om en jysk gren af familien og en sjællandsk gren. Den sidste vandrede til byen tidligere end den anden. I den personlige historie er det slidsomme landarbejde til stede ved siden af bylivets industriarbejde og denne sameksistens bliver med sin 'usamtidighed' prototypisk for mange familjehistorier.

Det er ikke arbejdet som sådan, bogen søger, men *kvindearbejdet*. Det er naturligvis ikke muligt at tale om det ene køn uden at tale om det andet, men med fokus på kvindearbejdet får *børnene* så at sige automatisk en stærkere placering end i megen arbejder- og industrihistorie. Børnene er jo ganske enkelt en del af kvindernes arbejde. I tilrettelæggelsen af sin mange-lagede fortælling udvælger Pia Fris en række områder, som hun forsøger at belyse både i den personlige fortælling og i den mere overordnede historiske fortælling. Det er områder som mad og drikke, sex og kærlighed, fødsel og prævention, påklædning, børnepasning, skole og uddannelse.

Bogen bevæger sig ubesværet fra den store historie med dens statistiske gennemsnit til den personlige histories unikke form. Men den store historie har altså fået en række 'formidlende' lag kulturhistorie. Bogen er således i høj grad en kvindekroppens historie, en historie om hvordan kroppen udviklede sig fra at være næsten helt underlagt arbejdets og børnefødslernes fysiske slid til at blive en krop, som kunne tilegne sig sin lyst, kontrollere sine fødsler og forme sig i korsetter, bh-er og strømpebukser – eller uden. Også den øverste del af kroppen kunne frigøre sig og gennem bedre skolegang og uddannelse lære at forholde sig til sin egen historie. Jeg tror, at denne konstruktion af en kvindekroppens historie, set ud fra et historie-

teoretisk synspunkt, er bogens nyskabelse og stærke motor. Uden at Pia Fris formulerer det som en målsætning, har hun med udgangspunkt i sin egen personlige udvikling taget fat i kroppens sammenhæng uden at ville reducere dele af denne historie til noget mindre vigtigt. Med stor styrke og med glæde ved kvindekroppen lader hun den blive en sammenhængskraft i sin fortælling.

Er kvindekroppens historie en vigtig figur, så er den personlige fortælling det, som river os med fra skæbne til skæbne. Selvom det af og til er svært at huske alle familjens kvinder ud fra hinanden (et stamtræ havde været en god ting), så samler historien sig jo efterhånden omkring fortællerens nære familie, og vi må simpelthen vide, hvad sker der så? Som fortæller er Pia Fris en klassisk, suveræn fortæller. Hun styrer fortællingen, og man fornemmer hende hele vejen igennem, som én, der også selv bliver oplyst. Hun er en meget fordomsfri og forstående fortæller. Hun vil ikke sminke sin historie, vi skal vide de ting, som er nødvendige. Jeg er ikke sikker på, at alle ville have valgt at gå så tæt på, som hun gør, men uden at man føler, at hun er usolidarisk med de personer, hvis livskriser, hun indvier os i. Da vi nærmer os sidste del, hvor de ældre dør i hobetale, bliver man meget bevæget.

Det er blevet en bog på 640 sider. Det er imidlertid ikke tekst alt sammen. Mange billeder letter den lange vej til sidste side. En stor del af billederne er fra familiealbummet og knytter direkte an til den personlige del af fortællingen. Men billedsiden er også brugt til at oplyse den 'store' historie med fx annoncer fra fortidens aviser og ugeblade, som oplyser kvinders og kvindekroppens historie.

Lillys Danmarkshistorie. Kvindeliv i fire generationer er ikke kun en bog til de nulevende kvinder i Pia Fris' familie. Det er en eksemplarisk fortælling i ordets metodiske betydning: gennem konkrete eksempler belyser hun helheden. Ikke bare sådan at den store og den lille historie supplerer hinanden. Det eksemplariske gør det nærliggende at prøve sin egen familjes historie af, så forskellene står tydeligt. Også 'den store historie' er formidlet med en forbløffende sikker hånd. Hun har betjent sig af en lang række oversigtsværker, men skåret med en klar fornemmelse for det vigtige og karakterfulde. Jeg har meget svært ved at sige noget negativt om bogen, så læs den.